

วารสารวิชาการ

ศิลปวัฒนธรรมอีสาน

สาขาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย
กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปีที่ ๒
ฉบับที่

๑

(มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๔)

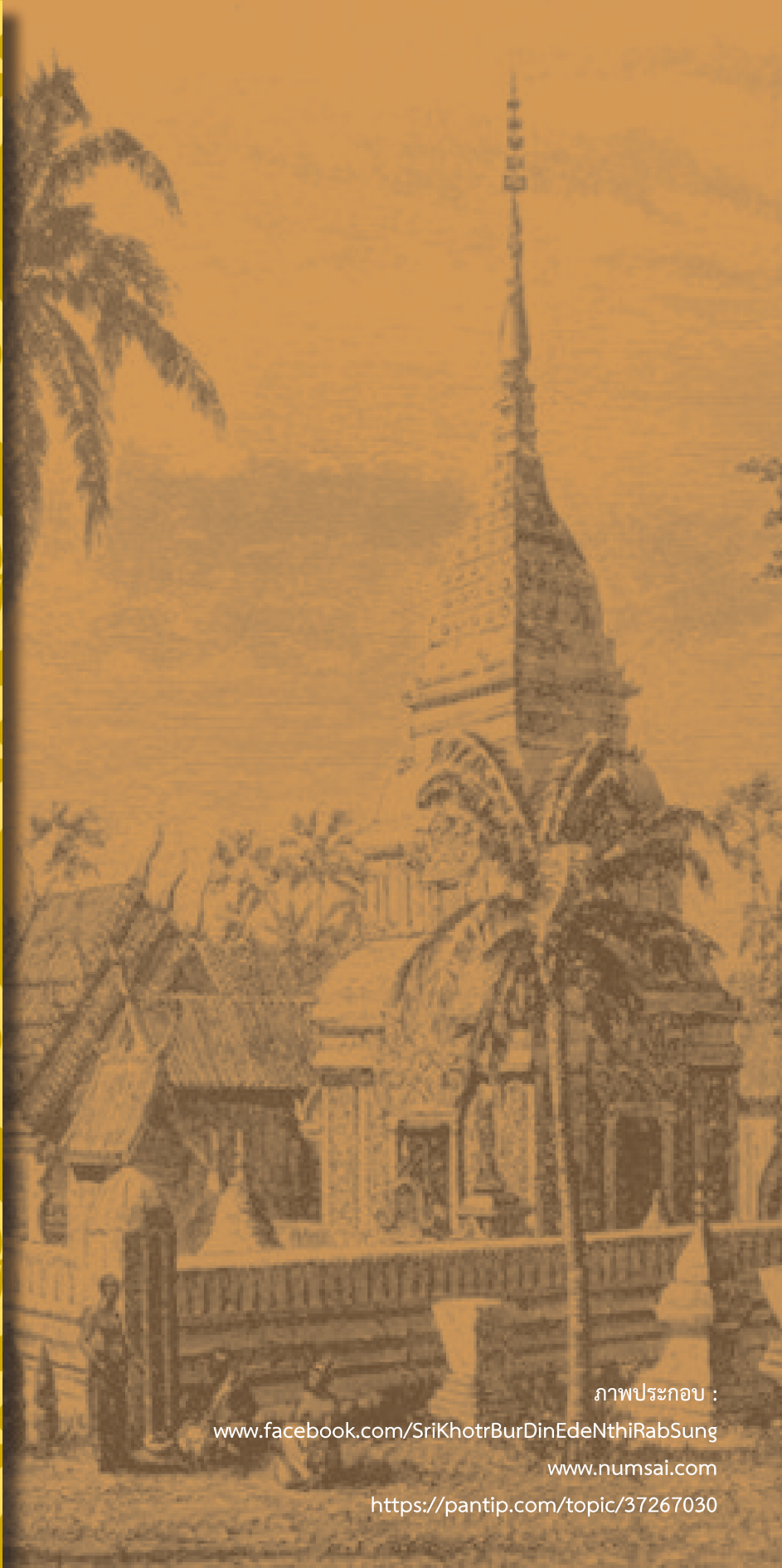

ศิลปวัฒนธรรม

อีสาน

ISSN : 2697-6463

Journal of Isan Arts and Culture

ภาพประกอบ :

www.facebook.com/SriKhotrBurDinEdeNthiRabSung

www.numesai.com

<https://pantip.com/topic/37267030>

ศรีโคตมะปุระ

Seekodmapura.

นริศรา ศรีสุพล*

อภิสิทธิ์ จีวนารายณ์**

Narisara Seesupon

Apisit Jiwnarai

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

** นักศึกษาหลักสูตรศิลปบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

บทคัดย่อ

ผลงานการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุด ศรีโคตมะปุระ ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้นำข้อมูลประวัติความเป็นมาของสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณในการเชิญพระอุรังคธาตุหรือกระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐ์ไว้ในพุทธมณฑลฮีสถาน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยได้กราบสักการะบูชาเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาต่อองค์พระธาตุ ผู้สร้างสรรค์ได้นำมาสร้างสรรค์การแสดงและนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางการสร้างสรรค์ โดยนำมาเสนอในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ โดยใช้นักแสดงหญิงทั้งหมด ๑๐ คน ส่วนการแต่งกายของนักแสดง ผู้วิจัยได้ศึกษาการแต่งกายของชาวบ้านในสมัยศรีโคตรบูรณ เนื่องจากในสมัยนั้น พบว่า การแต่งกายในสมัยโบราณนั้นเป็นสีตามธรรมชาติ ผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงได้นำสีครามมาใช้เป็นสีเสื้อผ่านนักแสดง ส่วนเครื่องประดับสร้อยคอ, ต่างหู, เข็มขัด, กำไลแขน, อ้างอิงมาจากสมัยโบราณที่นำโลหะเงินมาทำเป็นเครื่องประดับ โดยที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ทำเครื่องแต่งกายให้ดูคล้ายคลึงกับยุคสมัยนั้นด้วย ส่วนการแสดงแบ่งออกเป็น ๓ ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ การรับพระพุทธศาสนาเข้ามาอาณาจักรและนำพระพุทธสารีริกธาตุ (อุรังคธาตุ) มาประดิษฐานไว้เพื่อสักการะบูชา ซึ่งผู้วิจัยได้คิดประดิษฐ์ท่ารำ ๒๔ ท่า ๔ แถว

ช่วงที่ ๒ การสักการะบูชาสอุปเจดีย์องค์พระธาตุ ซึ่งผู้วิจัยได้คิดประดิษฐ์ท่ารำ ๒๘ ท่า ๒ แถว

ช่วงที่ ๓ ฟ้อนบูชาองค์พระธาตุพนมและนำบายศรีมาถวายบูชา ซึ่งผู้วิจัยได้คิดประดิษฐ์ท่ารำ ๓๑ ท่า ๘ แถว

แม่ท่าและกระบวนท่าทั้งหมด ๘๑ ท่า ใช้รูปแบบแถวการแปรแถวหน้ากระดาน แถวสับหว่าง แถวเฉียง และกำหนดทิศทาง ๔ ทิศทางตามรูปแบบของเวที ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเอกลักษณ์ของการแสดงชุด ฟ้อนศรีโคตมะปุระ ที่ทรงคุณค่าต่องานศิลปะการแสดงในโอกาสต่อไป

Abstract

The creative folk dance of Seekodmapura, the creator had brought the Seekodtaboon territory history when the Buddha's relics (the sternum) was invited to enshrine at Issan Buddhist diocese for Thai people to have a chance to pay homage. This historical story was an idea for creating the folk dance which using 10 women performers. The dance costume will be the indigo dyed fabric from natural color which was used in that ancient time. In the part of accessory, there are necklace, earrings, belt, and bracelet which made from metal silver. The creator had set all the costume up to be similar to the people who had lived in that period. The performance will be separated for 3 parts.

Part 1: The Buddha's relics invitation to the territory- there are 24 dance postures with 4 rows.

Part 2: the pagoda worship which has ๒๘ dance postures and ๒ rows.

Part 3: The dance for paying homage and rice offering to Phra That Panom pagoda- there are ๓๑ dance postures and 8 rows.

For the whole performance will use 81 postures totally with deploying pattern. There are line of troops, intercostal, and diagonal with controlling the directions to fit with the pattern of stages.

From the information above, it is the identity of the Seekodmabura dance which is valuable to the performing art in the future.

ศรีโคตมะปุระ

นริศรา ศรีสุพล
อภิสิทธิ์ จีวนารายณ์

บทนำ

ศิลปะการแสดงเป็นการแสดงออกของอารมณ์ความรู้สึกและจินตนาการสร้างสรรค์ของผู้แสดงซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์หยิบยกสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมาเลียนแบบแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราวสื่อให้เห็นถึงความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี หรืออื่นๆ ตามที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการถ่ายทอดให้ผู้ชมได้เข้าใจ ประวัติศาสตร์อีสานดินแดนอีสานเป็นพื้นที่ๆ มีการพบแหล่งโบราณคดีทั้งก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์จำนวนมากซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาคอีสานเป็นดินแดนที่มีผู้คนอยู่อาศัยมาตั้งแต่อดีต ชุมชนต่างๆ ได้มีพัฒนาการต่อเนื่องจนเกิดเป็นรัฐโดยมีแหล่งชุมชนโบราณจำนวนมากกระจายอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำชีและลุ่มแม่น้ำมูล โดยแบ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งนิยมทำคูน้ำคันดินเป็นวงรีหรือวงกลมรอบเมืองนิยมตั้งเมืองใกล้แหล่งน้ำเพื่อสะดวกในการชักน้ำเข้ามาเก็บในคูเมืองและกลุ่มวัฒนธรรมขอมที่ฝั่งเมืองมักจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมมีการขุดบารายไว้เป็นแหล่งน้ำในเมืองจากหลักฐานที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมทวารวดีที่แพร่ขยายครอบคลุมดินแดนอีสานในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔ หลังจากนั้นอาณาจักรขอมได้ขยายอิทธิพลเข้ามาสู่ดินแดนอีสานโดยมีอิทธิพลสูงมากในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗(พ.ศ.๑๗๖๑) อิทธิพลของขอมในแผ่นดินอีสานเริ่มเสื่อมลงและเป็นการเริ่มยุคอิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างในรัชสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. ๑๘๙๖ - ๑๙๑๖) ที่ ก่อตัวเข้มแข็งขึ้นในลุ่มแม่น้ำโขงได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนอีสาน ครอบคลุมอาณาเขต ๒ ฝั่งลุ่มแม่น้ำโขง ชุมชนโบราณขนาดใหญ่เริ่มเปลี่ยนเป็นชุมชนขนาดเล็ก และรับอิทธิพลแบบของล้านช้าง หัวเมืองภาคอีสานของไทยนับตั้งแต่หนองหานลงไปจนถึงเมืองร้อยเอ็ดแต่ก่อนอยู่ใต้อิทธิพลของอาณาจักรขอมทั้งหมด ต่อมาได้ตกเป็นเมืองขึ้นของสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงในปี พ.ศ.๑๘๒๗ เมื่อถึงสมัยพระเจ้าอู่ทองสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นในปี พ.ศ.๑๘๙๓ แขวงเมืองร้อยเอ็ดได้ตกอยู่ปกครองของอยุธยา ดังนั้น พระเจ้าฟ้างุ้มจึงยกทัพลงไปตีเอาเมืองร้อยเอ็ดและเมืองอื่นๆ อีกหลายเมือง เช่น เมืองพระศาสดร์ เมืองพระสะเซียน เมืองพระลิง เมืองพระนารายณ์ เมืองพระนาเทียน เมืองเซชะมาด เมืองสะพังสีแจ เมืองโพนผิงแดด เมื่ออาณาจักรอยุธยาและอาณาจักรล้านช้างขยายอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาในดินแดนอีสานทั้งสองอาณาจักรจึงประนีประนอมปักปันเขตแดนในสมัยพระเจ้าอู่ทองโดยอาณาจักรล้านช้างทำการปกครองตั้งแต่ “ดงสามเส้า” หรือ “ดงพระยาไฟ” ไปจนถึงภูพระยาพ่อและแดนเมืองนครไทย และรวมก่อกำเป็นอารยธรรมลุ่มน้ำโขงถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นประวัติศาสตร์อีสาน – ล้านช้าง (ณรงค์ฤทธิ์ ศักดารณรงค์, (ออนไลน์)๒๕๕๕)

อาณาจักรโคตรบูรณเป็นอาณาจักรโบราณทางภาคอีสานของไทยพุทธศตวรรษที่ ๑ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘) ครอบคลุมบริเวณฝั่งแม่น้ำโขงตั้งแต่อุตรธานี หนองคาย เวียงจันทน์ นครพนม มุกดาหารอำนาจเจริญ ถึงอุบลราชธานี นับถือ พุทธศาสนา มีการสร้างพระเจดีย์สำคัญ คือ พระธาตุพนม มีเมืองหลวงคือ มรุกขนคร ซึ่งขึ้นใหม่ใต้เมืองท่าแขกบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ตำนานอูรังคะธาตุ กล่าวถึงการสร้างโบราณสถานสำคัญทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทคือเจดีย์พระธาตุพนมที่เมืองนครพนมในประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เป็นเจดีย์สถานที่เก่าแก่ที่สุดใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอายุกว่าพันปีมาแล้วมหาชนเชื่อกันว่าภายในเจดีย์มีการบรรจุพระบรมธาตุส่วนหน้าพระอุระของพระพุทธเจ้าซึ่งเรียกว่า “พระอูรังคะธาตุ” ก ลวดลายและภาพที่สลักบนแผ่นอิฐประดับรอบพระธาตุเจดีย์ทั้ง ๔ ด้าน เป็นลักษณะศิลปกรรมของตนเองโดยเฉพาะเจดีย์พระธาตุพนมสร้างขึ้นโดยชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณ ๒ ฝั่งแม่น้ำโขงเป็นปูชนียสถานที่รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและดินแดนต่างๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาณาจักรศรีโคตรบูรณ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, (ออนไลน์)๒๕๕๙)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณและเรื่องราวของตำนานพระอูรังคะธาตุในการสร้างโบราณสถานสำคัญทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทคือเจดีย์พระธาตุพนมที่เมืองนครพนม ซึ่งชาวพุทธศาสนิกชนได้สักการะเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุเจดีย์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุดศรีโคตมะปุระ และเพื่อเป็นการสืบทอดความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณผ่านรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน

๒.วัตถุประสงค์ในวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ

๒.๒ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ศรีโคตมะปุระ

๓.ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

๓.๑ ทราบถึงประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ

๓.๒ ได้ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ศรีโคตมะปุระ

๔.ขอบเขตการสร้างสรรค์ผลงาน

ศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณตำนานอูรังคะธาตุที่ประดิษฐานไว้ในสลูปะเจดีย์องค์พระธาตุ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุดศรีโคตมะปุระ

๕.กรอบแนวคิดการวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณ

- ประวัติความเป็นมาอาณาจักรศรีโคตรบูรณตำนานอุรังคธาตุ
- ศึกษาวัฒนธรรมชาวศรีโคตรบูรณ

เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ศรีโคตมะปุระ

- ศึกษาลักษณะการฟ้อนพื้นบ้านอีสานเพื่อมาสร้างสรรค์
- ศึกษาดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อนำมาสร้างแนวคิดในการสร้างสรรค์เพลงประกอบการแสดง
- ศึกษาการแต่งกายของชาวศรีโคตรบูรณเพื่อนำมาสร้างสรรค์การแต่งกายประกอบการแสดง

วิจัยเชิงคุณภาพ

- สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกำหนดวัตถุประสงค์โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องในการใช้ภาษาและครอบคลุมเนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์

- ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ทั้งที่เป็นตำราบทความ วิทยานิพนธ์ ศิลปนิพนธ์ จากห้องสมุดต่างๆ หอสมุดต่างๆ

-บันทึกรายงานการวิจัย ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ตีความ และสรุปผลการวิจัยด้วยการพรรณนาความ (Content Analysis)

- สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัย

บันทึกรายงานการวิจัย ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ตีความ และสรุปผลการวิจัยด้วยการพรรณนาความ (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลงานการสร้างสรรคทางนาฏศิลป์ในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุด ศรีโคตมะปุระ

๖.ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา และตำนานที่เล่าขาน โดยมีการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีการสร้างสรรคานาฏศิลป์พื้นเมือง มาช่วยในการคิดประดิษฐ์แม่ทำขึ้นมาใหม่ และได้ยึดศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นเมือง เป็นต้น การดำเนินงานวิจัยดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์ได้นำเสนอวิธีการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

๖.๑ รูปแบบงานวิจัย

วิจัยเล่มนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการใช้ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ และไม่ได้ใช้คณิตศาสตร์ หรือสถิติเข้ามาช่วย การเก็บข้อมูลทำได้โดย การสืบค้นข้อมูลเอกสาร การใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก วิเคราะห์โดยการพรรณนา และสรุปเป็นความคิดเห็นและรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาสร้างสรรค์ผลงาน

๖.๒ กำหนดเนื้อหาและรูปแบบการแสดง

๖.๒.๑ เนื้อหา ผู้สร้างสรรค์ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ข้างต้น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตบูรณ และการกราบไหว้สักการะองค์พระธาตุพนม ความศรัทธา ความเชื่อ ความรู้สึกทางจิตใจที่ได้มาสักการะพระธาตุพนม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาของการแสดง ซึ่งผู้สร้างสรรค์มีแนวคิดที่จะให้ผู้ชมได้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุพนม

๖.๒.๒ รูปแบบของการแสดง จากการค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้นำเอาข้อมูลประวัติความเป็นมาของสมัยอาณาจักรศรีโคตบูรณในการเชิญพระอัฐิธาตุหรือกระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐ์ไว้ในพุทธมณฑลอีสานเพื่อให้พระพุทธศาสนิกชนชาวไทยได้กราบสักการะบูชาเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาต่อองค์พระธาตุ และได้มาคิดประดิษฐ์เป็นตำรา นาฏศิลป์ ผู้สร้างสรรค์จึงได้นำข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอในรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์โดยใช้นักแสดงหญิงทั้งหมด ๑๐ คน

การแสดงแบ่งออกเป็น ๓ ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ การเชิญพระอัฐิธาตุหรือกระดูกส่วนหน้าอกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประดิษฐ์ไว้พุทธมณฑลอีสานในสมัยอาณาจักรศรีโคตบูรณ สร้างสถูปเจดีย์ขึ้นโดยพระมหากัสสะปะ ท้าวพระยาทั้งห้าพระองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์ห้าร้อยองค์ พร้อมขบวนนางรำทั้ง ๖ คน ถือกระหย่องไปรดดอกไม้ ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้กำหนดรูปแบบการแห่ขบวนพระอัฐิธาตุมาประดิษฐานไว้ในสถูปเจดีย์

ช่วงที่ ๒ ชาวบ้านกราบสักการะบูชาโดยการนำเอาบายศรีหรือเครื่องกราบสักการะบูชามากราบไหว้บูชาสถูปเจดีย์พระธาตุ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตน ผู้สร้างสรรค์จึงได้กำหนดรูปแบบในการนำนางรำมากราบไหว้สักการะ

ช่วงที่ ๓ การแสดงศิลปะรำรำของชาวศรีโคตบูรณที่มีความศรัทธาต่อองค์พระธาตุหรือพระพุทธศาสนาโดยสื่อผ่านการรำรำเพื่อเฉลิมฉลองสถูปบรรจุพระอัฐิธาตุ โดยผู้สร้างสรรค์ผลงานได้กำหนดรูปแบบการรำที่ได้จากการรำรำบูชาขององค์พระธาตุพนมในปัจจุบันมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ทำรำ

๖.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๖.๓.๑ การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร

เป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารให้ได้ข้อมูลจากเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกันในเรื่อง พระธาตุพนม แนวคิดประดิษฐ์ทำรำ แนวคิดการสร้างสรรคผลงาน จากทั้งหนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความ จากแหล่งค้นคว้าข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.ธาตุพนม จ.นครพนม และเอกสารที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

๑. พุทธศาสนาเข้าสู่อาณาจักรโคตรบูร โดย จรัส พัยคราศค์กดี

๒. รูปแบบและแนวความคิดในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของ นราพงษ์ จรัสศรี (The Forms and Concept in Creating Thai Contemporary Dance of Narapong Charassri) โดย จุติกา โทศลเหมณี

๓. พระบรมสารีริกธาตุ โดย นิวัฒน์ พ.ศรีสุวรรณนท์

๔. เมืองนครพนม โดย นิวัฒน์ พ.ศรีสุวรรณนท์

๕. แนวคิดประดิษฐ์ทำรำ โดย พจน์มัลย์ สมรรคบุตร

๖. พื้นฐานนาฏยประดิษฐ์(Choreography)กโดยกมาลีนักอายุทการ

๗. การฟ้อนอีสาน (Isan Dance) โดย ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร

๘. จากอาณาจักรศรีโคตรบูรสู่ดินแดนนครพนม โดย สมัย สุทธิธรรม

๙. ประเพณีและวัฒนธรรม โดย สมัย สุทธิธรรมสังคม

๑๐. ซ้อยข้าช่วงใช้องค์พระบรมธาตุพนม โดย สุรพล คำวิหกุล

๑๑. ตำนานจังหวัดนครพนม โดย อนุพันธ์ นิตินัย

๑๒. ทางอีสาน โดย ณรงค์ฤทธิ์ ศักตารณรงค์ (ออนไลน์)

๑๓. อาณาจักรศรีโคตรบูร โดย วิกีพีเดียสารารุกรมเสรี (ออนไลน์)

๑๔. นาฏศิลป์ (นาฏศิลป์) (ออนไลน์) โดย วิกีพีเดีย สารานุกรมการแสดง

๑๕. การแสดงนาฏศิลป์อีสาน (ออนไลน์) โดย Peachername

๑๖. ลักษณะการแสดงนาฏศิลป์อีสาน (การแสดงนาฏศิลป์อีสาน) (ออนไลน์)

โดย Peachername

จากข้อมูลที่ได้รับจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ ทำให้ทราบถึงตำนานอุรังคธาตุ รูปแบบ และแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ผ่านรูปแบบนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ การใช้เทคนิค บนเวทีและองค์ประกอบในการจัดการแสดง สามารถนำความรู้มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ผลงานได้

๖.๓.๒ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และ สัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายปิดและใช้คำถามเหมือนกันทุกคน เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมาของ พระธาตุพนม ความศรัทธา ความเชื่อ ความรู้สึกทางจิตใจที่ได้มาสักการะพระธาตุพนม โดยแบ่งกลุ่มที่ ในการสัมภาษณ์

๖.๔ ขั้นตอนการปฏิบัติการวิจัย

การสร้างสรรค์การแสดงชุดศรีโคตมะปุระ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์แล้วนำกระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติการวิจัย ดังนี้

- ๖.๔.๑ เลือกหัวข้อในการสร้างสรรค์
- ๖.๔.๒ ตั้งชื่อชุดการแสดง ศรีโคตมะปุระ
- ๖.๔.๓ ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระธาตุพนมในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ
- ๖.๔.๔ ศึกษาอารมณ์เพลงและเครื่องดนตรีแล้วคัดเลือกทำนองเพลง
- ๖.๔.๕ นำห้องเพลงที่ตัดต่อไปให้นักดนตรีเรียบเรียงและบรรจุช่วงทำนองที่เหมาะสม
- ๖.๔.๖ ออกแบบท่ารำ
- ๖.๔.๗ ออกแบบเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง
- ๖.๔.๘ คัดเลือกนักแสดง
- ๖.๔.๙ อธิบายบันทึกท่ารำประกอบการแสดง
- ๖.๔.๑๐ กำหนด วันและเวลาที่จะทำการฝึกซ้อม
- ๖.๔.๑๑ นำการแสดงขึ้นแสดงบนเวที
- ๖.๔.๑๒ นำข้อมูลทั้งหมดมาบันทึกและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

๖.๕ ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เริ่มค้นคว้าและดำเนินงานตั้งแต่วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๙ – ๓๐ เมษายน ๒๕๖๐ โดยมีแผนดำเนินการดังนี้

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ส.ค. ๕๙	ก.ย. ๕๙	ตุ.ค. ๕๙	พ.ย. ๕๙	ธ.ค. ๕๙	ม.ค. ๖๐	ก.พ. ๖๐	มี.ค. ๖๐	เม.ย. ๖๐
กำหนดหัวข้อและศึกษาข้อมูล									
เก็บรวบรวมข้อมูล									
กำหนดเนื้อหาและรูปแบบการแสดงผล									
จัดทำเพลงประกอบการแสดง									
ออกแบบแม่ท่าและกระบวนท่า									
ออกแบบและประดิษฐ์อุปกรณ์									
ออกแบบเครื่องแต่งกาย									
คัดเลือกและฝึกซ้อมนักแสดง									
นำเสนองานในชั้นเรียนและแก้ไข									
จัดสอบการแสดงบนเวที									
รวบรวมข้อมูลและจัดทำเอกสารพร้อมจัดทำรูปเล่ม									

ตารางที่ ๑ ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวันารายณ์)

๖.๕ นำเสนอเป็นเอกสารเชิงวิชาการ

๗.สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การสร้างสรรคผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดที่ศึกษาประวัติความเป็นมาของอาณาจักรศรีโคตรบูรณและเรื่องราวของตำนานพระอูรังคธาตุในการสร้างโบราณสถานสำคัญทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทคือ เจดีย์พระธาตุพนมที่เมืองนครพนม ที่ชาวพุทธศาสนิกชนมากราบไหว้บูชาสักการะเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์พระธาตุเจดีย์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรคผลงานทางด้านนาฏศิลป์ใช้ชื่อชุดการแสดงว่า “ศรีโคตมะปุระ” ซึ่งผู้สร้างสรรคได้เลือกศึกษาความสำคัญของการบูชาสักการะสถูปเจดีย์ซึ่งบรรจุพระอูรังคธาตุหรือ กระดูกส่วนหน้าอกของพระพุทธเจ้าในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณมาถ่ายทอดในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานผู้สร้างสรรคได้ศึกษาค้นคว้าและดำเนินงานเริ่มตั้งแต่วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๙ ถึงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๐

ผู้สร้างสรรคได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องข้อมูลข้างต้นนอกจากนี้ยังได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสักการะองค์พระธาตุพนมจากคนในพื้นที่ ค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้อินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาของการแสดง ให้สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ ของหัวข้อเรื่องให้มากที่สุด โดยเน้นเนื้อหาเรื่องประวัติศาสตร์ในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณและอูรังคธาตุนิทาน ว่าเกิดจากเหตุการณ์อะไรขึ้นในสมัยนั้น ซึ่งผู้สร้างสรรคมีแนวคิดที่ต้องการให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงความเลื่อมใสขององค์พระธาตุพนม

วิธีการศึกษาค้นคว้าและดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ พบว่า ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ เหล่านี้ ให้ข้อมูลในเชิงรูปแบบ แนวคิด บทบาทความสำคัญและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ กระบวนคิด การสร้างสรรค งานนาฏยประดิษฐ์ในแต่ละช่วงของการแสดง เพื่อสร้างสรรคผลงานให้มีความสมบูรณ์แบบตรงตามวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการดำเนินงานที่เป็นระบบ ทำให้ผู้สร้างสรรคสามารถถ่ายทอดความคิด จินตนาการ ประสบการณ์ ผ่านชุดการแสดงสู่ท่านผู้ชมได้อย่างเต็มที่ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมจากการศึกษาการนมัสการองค์พระธาตุพนมผ่านนาฏยประดิษฐ์สร้างสรรคจากแรงบันดาลใจของผู้สร้างสรรคการแสดงชุด ศรีโคตมะปุระ โดยถ่ายทอดผ่านรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค มีการบันทึกทำจำไว้เป็นภาพนิ่งประกอบการบรรยายวิธีการปฏิบัติทำจำอย่างละเอียด และเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ต่อไป

รูปแบบการแสดงเป็นการแสดงพื้นบ้านสร้างสรรคจึงใช้เครื่องดนตรีอีสานเป็นหลักในการแสดงสื่อถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน ดนตรีจึงไม่เร็วมากเน้นจังหวะปานกลาง มีการแทรกเสียงแตรสังข์ ที่ทำให้นึกถึงบรรยากาศของความศรัทธาต่อองค์พระธาตุ จังหวะจะเริ่มจากจังหวะช้า จังหวะกลาง จังหวะเร็วเพื่อสื่ออารมณ์ของการแสดง รูปแบบของดนตรีประกอบการแสดงมีดังนี้

ช่วงที่ ๑ สื่อให้เห็นถึงขบวนของการอัญเชิญพระอูรังคธาตุมาประดิษฐานไว้ที่สถูปเจดีย์ ดนตรีจังหวะช้า มีการแทรกเสียงแตรสังข์

ช่วงที่ ๒ สื่อถึงการการสักการะบูชของค์พระธาตุ ดนตรีจังหวะปานกลางค่อยๆเร็วขึ้น

ช่วงที่ ๓ สื่อถึงการรำบูชาเพื่อถวายเฉลิมฉลองต่อองค์พระธาตุเพื่อสื่อให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธา ดนตรีจึงมีจังหวะเร็ว โดยมีแม่ท่าและกระบวนท่าทั้งหมด ๘๓ ท่า ใช้รูปแบบแถวการแปรแถวหน้ากระดาน แถวสลับหว่าง แถวเฉียง และกำหนดทิศทาง ๔ ทิศทางตามรูปแบบของเวทีซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเอกลักษณ์ของการแสดงชุด ฟ้อนศรีโคตมะปุระ ที่สร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้ชมและทรงคุณค่าต่องานศิลปะการแสดงในโอกาสต่อไป

การแสดง ชุด ศรีโคตมะปุระ ได้ออกแบบการแสดง รูปแบบการแสดง และองค์ประกอบ การแสดง โดยสรุปได้ดังนี้ การแสดง ชุด ศรีโคตมะปุระ ใช้ผู้แสดงทั้งหมด ๑๐ คนโดยได้คัดเลือกนักแสดงที่มีความสามารถทางนาฏศิลป์ทำให้ง่ายต่อการฝึกซ้อมและต้องมีความตั้งใจขยันในการฝึกซ้อมซึ่งจะทำให้การฝึกซ้อมไม่เกิดปัญหา โดยผู้สร้างสรรค์ผลงานได้สร้างตารางการฝึกหัดการแสดงชุด ฟ้อนศรีโคตมะปุระ โดยกำหนดนัดหมายวัน เวลา สถานที่ที่ฝึกซ้อมอย่างชัดเจนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการนัดซ้อมผู้แสดงตรงกัน โดยฝึกซ้อมการนำเสนอผลงานเป็นเวลา ๑ เดือน โดยฝึกซ้อมการแสดงช่วงที่ ๑ เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ซ้อมการแสดงช่วงที่ ๒ เป็นเวลา ๑ สัปดาห์ ซ้อมการแสดงช่วงที่ ๓ เป็นเวลา ๑ สัปดาห์และซ้อมการแสดงช่วงที่ ๑-๓ ในสัปดาห์ที่ ๔ สถานที่ที่ใช้ฝึกซ้อม คือ ใต้อาคารหอประชุมใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี การแต่งกายของนักแสดง ผู้วิจัยได้ศึกษาการแต่งกายของชาวบ้านในสมัยศรีโคตบูรณ เนื่องจากในสมัยนั้น พบว่า การแต่งกายในสมัยก่อนจะไม่ค่อยได้มีเสื้อผ้าอาภรณ์ นุ่งห่มใส่กันและเสื้อผ้าจะไม่มีสีที่ฉูดฉาดจะเป็นสีตามธรรมชาติ ผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงได้นำสีคราม มาทำเป็นสีผ้านักแสดง ส่วนเครื่องประดับ สร้อยคอ, ต่างหู, เข็มขัด, กำไลแขน, ก็อ้างอิงมาจากสมัยก่อนที่นำโลหะเงินมาทำเป็นเครื่องประดับ โดยที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ออกแบบเครื่องแต่งกายให้ดูคล้ายคลึงกับยุคสมัยนั้นด้วย ดังนี้

ภาพที่ ๑ การแต่งกายชุดฟ้อนศรีโคตมะปุระ
(ที่มา : คณะผู้วิจัย)

ผ้าพันอกใช้ผ้าฝ้ายย้อมครามขนาดยาว ๒ เมตร

ภาพที่ ๒ ผ้าพันอก
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จิวนารายณ์)

ผ้าถุงย้อมครามโดยมีชายถุงสีแดง

ภาพที่ ๓ ผ้าถุง
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จิวนารายณ์)

ผ้าสไบผ้าฝ้ายสีขาวยาว ๓ เมตร

ภาพที่ ๔ ผ้าสไบ
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

เข็มขัดเงินยาวรอบเอวยาว ๑.๒๐ เมตร

ภาพที่ ๕ เข็มขัด
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

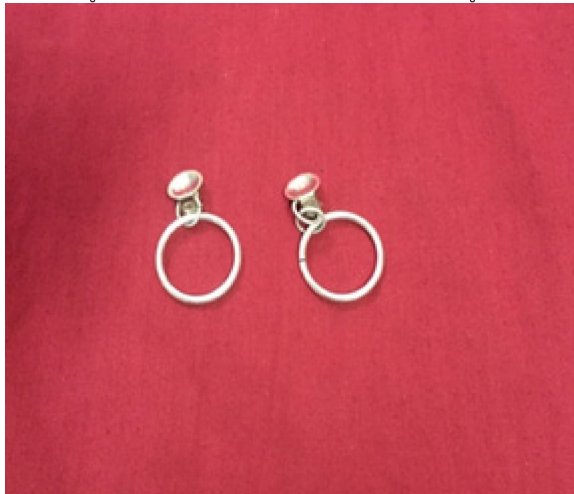

สร้อยคอเงินมี ๒ แบบ แบบมีห่วงเดียวกับแบบที่เป็น ๓ ห่วง

ภาพที่ ๖ สร้อยคอ
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

ต่างหูเงินเป็นลักษณะแบบห่วง และเป็นต่างหูที่หนีบ

ภาพที่ ๗ ต่างหู
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

กำไลเงินเป็นโลหะสวมใส่สามารถปรับให้พอดีกับข้อมือ

ภาพที่ ๘ กำไลข้อมือ
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

ส่วนการใช้อุปกรณ์ในการแสดง กระจย่องใส่บายศรีเป็นภาชนะที่ใช้ใส่ของในสมัยโบราณ บายศรีใช้ในพิธีบูชากราบสักการะบูชา ดังนี้

กระจย่องสานโดยการใช้ไม้ไผ่ และเคลือบเงาด้วยแลกเกอร์ มีไว้สำหรับใส่บายศรี

ภาพที่ ๙ กระจย่องใส่บายศรี
(ที่มา : นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

บายศรีสำหรับและพวงมาลัยประกอบการแสดง

ภาพที่ ๑๐ บายศรี
(ที่มา: นายอภิสิทธิ์ จีวนารายณ์)

เพลงและเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

แนวคิด

รูปแบบการแสดงเป็นการแสดงพื้นบ้านสร้างสรรคจึงใช้เครื่องดนตรีอีสานเป็นหลักการแสดงสื่อถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน ดนตรีจึงไม่เร็วมากเน้นจังหวะปานกลาง มีการแทรกเสียงแตงสังข์ เพื่อสร้างบรรยากาศของความศรัทธาต่อองค์พระธาตุ จังหวะจะเริ่มจากจังหวะช้า จังหวะกลาง และจังหวะเร็ว เพื่อสื่ออารมณ์ของการแสดง

รูปแบบ

รูปแบบของดนตรีประกอบการแสดงมีดังนี้

ช่วงที่ ๑ สื่อให้เห็นถึงขบวนของการอัญเชิญพระอรุณธาตุมาประดิษฐานไว้ที่สถูปเจดีย์ ดนตรีจังหวะช้า มีการแทรกเสียงแตงสังข์

ช่วงที่ ๒ สื่อถึงการการสักการะบูชาขององค์พระธาตุ ดนตรีจังหวะปานกลางค่อยๆ เร็วขึ้น

ช่วงที่ ๓ สื่อถึงการรำบูชาเพื่อถวายเฉลิมฉลองต่อองค์พระธาตุเพื่อสื่อให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธา ดนตรีจึงมีจังหวะเร็ว

อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างสรรค์การแสดงชุด ศรีโคตมะปุระจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สร้างสรรค์ในเรื่องของการศึกษาแล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจในเรื่องของพระธาตุพนมเพื่อให้เห็นถึงสำคัญ นอกจากนี้ผู้สร้างสรรค์คาดหวังว่าจะนำการแสดงชุดนี้ มาจัดแสดงเพื่อนมัสการองค์พระธาตุทั้งหมด ๑๐ คน มีการแต่งกายให้เหมาะสมหรือคล้ายคลึงกับสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ โดย นุ่งผ้าเป็นสีคราม กระบอก ผ้าถุงสีครามตีนผ้าถุงสีแดงให้ดูคล้ายคลึงในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ มีเครื่องประดับเงินแบบโบราณ อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงใช้กระหย่องไสบายศรี เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงดนตรีพื้นเมืองมีจังหวะดนตรีที่เริ่มจากช้าไปจนถึงเร็ว การแสดงแบ่งออกเป็น ๓ ช่วง

ช่วงที่ ๑ การรับพระพุทธรูปศาสนาเข้ามาอาณาจักรและนำพระพุทธรูปริกาธาตุ (อุรังคธาตุ) มาประดิษฐานไว้เพื่อสักการบูชา ซึ่งผู้วิจัยได้คิดประดิษฐ์ทำรำ ๒๔ ท่า ๔ แฉว

ช่วงที่ ๒ การสักการะบูชาสถูปเจดีย์องค์พระธาตุซึ่งผู้วิจัยได้คิดประดิษฐ์ทำรำ ๒๘ ท่า ๒ แฉว

ช่วงที่ ๓ ฟ้อนบูชาองค์พระธาตุพนมและนำเอาบายศรีมาถวายบูชาซึ่งผู้วิจัยได้คิดประดิษฐ์ทำรำ ๓๑ ท่า ๘ แฉว

แม่ท่าและกระบวนท่าทั้งหมด ๘๑ ท่า ใช้รูปแบบแฉวการแปรแฉวน้ำกระดานแฉว สับหว่าง แฉวเฉียง กำหนดทิศทาง ๔ ทิศทางตามรูปแบบของเวทีซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นเอกลักษณ์ของการแสดงชุด ศรีโคตมะปุระ ที่สร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้ชมและทรงคุณค่าต่องานศิลปะการแสดงในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้สร้างสรรค์ยังมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจนำไปศึกษาต่อหรือนำชุดการแสดงไปจัดแสดง ดังต่อไปนี้

๑. ในการแสดงสามารถเพิ่มหรือลดจำนวนนักแสดงได้เพื่อความเหมาะสมกับสถานที่
๒. ในกรณีที่จะปรับทำรำควรปรับให้น้อยที่สุดเพราะผู้สร้างสรรค์ผลงานได้วิเคราะห์กระบวนท่าเรียบร้อยแล้ว
๓. ห้ามดัดแปลงทำนองดนตรี หรือกลอนลำ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้นยกเว้นแต่ผู้ที่จะกระทำการดัดแปลงดนตรีได้ทำการขออนุญาตกับเจ้าของผลงานอย่างถูกต้อง
๔. การแสดงชุด ศรีโคตมะปุระ ชุดนี้สามารถนำมาสักการะบูชาองค์พระธาตุพนมได้

บรรณานุกรม

จรัส พยัคฆราชศักดิ์. **อีสาน ๑ ศาสนาและวรรณกรรมนิยมในท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๕.

จตุภา โกศลเหมณี, “รูปแบบแนวความคิดการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยของ นราพงษ์ จรัสศรี,”

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ๑๕ (ธันวาคม ๒๕๕๖): ๑๕๓-๑๕๙.

นิวัฒน์ พ.ศรีสุวรรณนท์. **ไทยลาว อีสาน**. อุดรธานี : สำนักพิมพ์ภาคอีสานอุดรธานี, ๒๕๓๙.

พจน์มาลัย สมรรถบุตร. **แนวความคิดประดิษฐ์ทำรำเซิ้ง**. อุดรธานี : สถาบันราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๓๘.

มาลินี อาชายุทธการ. **พื้นฐานนาฏยประดิษฐ์**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร. **การฟ้อนอีสาน (Isan Dance)**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศิลปกรรมศาสตร์

(นาฏศิลป์ไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมัย สุทธิธรรม. **นครพนม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๙.

สุรพล ดำริห์กุล. **แผ่นดินอีสาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เมืองโบราณ, ๒๕๔๙.

อนุพันธ์ นิตินัย. **ตำนาน๗๗จังหวัด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ไทยควอลิตี้บุ๊กส์, ๒๕๕๕.

เว็บไซต์

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (๒๕๕๙). **นาฏศิลป์**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๐ จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/นาฏศิลป์>

Peachername. (ออนไลน์๒๕๕๓). **การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๐ จาก <https://www.dek-d.com/board/view/๑๙๙๙๒๔๔๔>

สัมภาษณ์

นายชัชวาล ดวงจันทร์. (๒๕๕๙, ๑๐ สิงหาคม). (ผู้ศึกษาเกี่ยวกับพระอัฐรงค์ธาตุในสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ) บ้านเลขที่ ๕๐๖ หมู่ ๗ บ้านหม่ม่น ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี.

สัมภาษณ์.

นายจำนง ธาดุชัย. (๒๕๕๙, ๑๖ สิงหาคม). (ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์อดีตในอีสาน) บ้านเลขที่ ๑๑๓ หมู่ ๗ บ้านหม่ม่น ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. **สัมภาษณ์.**

นายก้องพิพัฒน์ กองคำ. (๒๕๕๙, ๑๐ ตุลาคม). (ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดง ผู้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติการเดินทางของพระอัฐรงค์ธาตุจากอินเดียมาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย) อาจารย์ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **สัมภาษณ์.**

นายปัญญาพล สอนพงษ์ ครุนาฏศิลป์. (๒๕๕๙, ๑ ตุลาคม). (ผู้ศึกษาและให้คำแนะนำเกี่ยวกับอาณาจักรศรีโคตรบูรณและการแต่งกายสมัยโบราณ) ครุนาฏศิลป์ โรงเรียนกุดตุ้มพิทยาคม จังหวัดหนองบัวลำภู. **สัมภาษณ์.**

นางมยุรี ทองชุม. (๒๕๕๙, ๑ ตุลาคม). (ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติพระธาตุนมและสมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์) บ้านเลขที่ ๑๒๑ หมู่ ๘ บ้านดอนแดง ตำบลธาตุนม อำเภอธาตุนม จังหวัดนครพนม. สัมภาษณ์.

นางอรพิมล ป่องเรือ, (๒๕๕๙, ๑๖ สิงหาคม). (ผู้ให้คำปรึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์และการอันเชิญพระอูรังคธาตุ) ครูนาฏศิลป์โรงเรียนเพ็ญพิทยาคม จังหวัดอุดรธานี. สัมภาษณ์.

Isan Arts and Culture

๐๑ การนำคติธรรมจากนิทานกลอนลำ
เรื่อง “ นางนกกกระยางขาว ”
ของ หมอลำ ป.ฉลาดน้อย
มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตของประชาชน
ในจังหวัดอุบลราชธานี

สุภัทรพงษ์ สุภัทรลักษณ์กุล
สุปิยา ทาปทา
ณณรุ วีโย
ดาริน ศิริคุณ

๐๒ การสื่อสารกับการสืบทอดอัตลักษณ์
การฟ้อนฟู่ไทยเรณูนคร
อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

สุภัทรชรี บุญประชุม
ณัฐพงษ์ เขียวศรี
คงฤทธิ ร่วงษ์
สำวิณี โทพลรัตน์

๐๓ คราม: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
กับอัตลักษณ์เชิงช่างหัตถศิลป์
ชุตินา กุลวรสตน

๐๔ จวมกรู: มรดกภูมิปัญญา
ของชาวไทยเชื้อสายเขมร
ยี่สารรา ศรีกาประการ

๐๕ ปะเทือม: มรดกภูมิปัญญา
ของจังหวัดสุรินทร์

สำเริง อินทยง
ยี่สารรา ศรีกาประการ
สุริยา คลังฤทธิ์

๐๖ โคตมะปุระ

นริศรา ศรีสุพา
อภิสิทธิ์ จัวนารายณ์

๐๗ พระธาตุศรีสองรัก:

สันถนะแห่งสัมพันธภาพ
สู่เอกลักษณ์ศิลปะล้านช้าง

เกศินี ศรีวงศ์ษา